

Aktualna kondycja Sudanu Południowego w kontekście głodu i niedożywienia

Maria Glinka

12.05.2021

Artykuł¹ w skrócie:

- Drastyczne pogorszenie kondycji żywnościowej Sudanu Południowego miało miejsce na przełomie 2016 r. i 2017 r., w wyniku m.in. dysfunkcji rurociągu między Ugandą a Sudanem Południowym, którym transportowana była żywność.
- Sudan Południowy jest jednym z najbardziej niebezpiecznych miejsc dla pracowników świadczących pomoc humanitarną, w efekcie czego niesienie pomocy potrzebującym jest bardzo utrudnione.
- Problemy natury polityczno-etnicznej nie zostały rozwiązane, co przekłada się na sytuację większości ludności kraju, która stoi w obliczu ostrego niedożywienia z powodu umyślnego ograniczania pomocy humanitarnej przez zwaśnione strony konfliktu.

Drastyczne pogorszenie kondycji żywnościowej Sudanu Południowego miało miejsce na przełomie 2016 r. i 2017 r., kiedy to kryzys gospodarczy doprowadził do dysfunkcji rurociągu między Ugandą a Sudanem Południowym, którym transportowana była żywność. Na spadek bezpieczeństwa żywnościowego obywateli w tym okresie miały też wpływ ściśle procedury kontrolne na granicy z Sudanem, przez którą przechodzi jeden ze szlaków żywnościowych do Sudanu Południowego². Najgorszym miesiącem okazał się luty, kiedy to w dwóch północnych stanach, w których sytuacja była alarmująca już w poprzednich latach – Leer i Mayendit, ogłoszono klęskę głodu (obecnie tworzą jeden stan Unity)³. Według szacunków FAO ponad 90 tys. osób z tych dwóch stanów zostało dotkniętych klęską głodu⁴. Formalna deklaracja była jednoznaczna ze zjawiskiem śmierci głodowej wielu obywateli. 3 lata temu po raz pierwszy setki tysięcy rodzin wyczerpały wszystkie środki potrzebne do przetrwania, a rolnicy zostali pozbawieni zwierząt gospodarskich i narzędzi do pracy. Wtedy dostrzeżono również konsekwencje masowych wewnętrznych przesiedleń

¹ Artykuł ten powstał na podstawie fragmentu pracy dyplomowej autorki pisanej pod okiem dr hab. Wiesława Lizaka, członka Rady Programowej INE

² *South Sudan - Situation Report - 28 February 2017*, FAO, <http://www.fao.org/3/a-bs130e.pdf> (data dostępu: 19.04.2020)

³ *Famine declared in region of South Sudan – UN*, UN News, <https://news.un.org/en/story/2017/02/551812-famine-declared-region-south-sudan-un> (data dostępu: 19.04.2020)

⁴ *South Sudan - Situation Report – 31 May 2017*, FAO, <http://www.fao.org/3/a-bt460e.pdf> (data dostępu: 19.04.2020)

ludności, które w tamtym okresie osiągnęły skalę 1,9 miliona – niektóre wioski były zupełnie wyludnione i brakowało pracowników do zbierania upraw.

Zgodnie z analizą przeprowadzoną przez FSIN między lutym a kwietniem 4,9 milionów obywateli, czyli ok. 40% całej populacji, potrzebowało natychmiastowej pomocy w zakresie żywności i rolnictwa⁵. Liczba niedożywionych dzieci w tym tragicznym okresie przekroczyła 1 milion. Upublicznienie informacji o klęsce głodu przełożyło się na ogromną pomoc ze strony społeczności międzynarodowej. W dostarczanie niezbędnych produktów jeszcze bardziej zaangażowała się m.in. FAO, która w tamtym czasie wsparła ok. 2,8 miliona obywateli dzięki funduszowi *Emergency Livelihood Response Programme* o wartości 25 milionów dolarów⁶. Mimo tego kryzys żywnościowy pogarszał się, funt południowosudański słabł, a recesja gospodarcza pogłębiała.

W kolejnych miesiącach głód rozprzestrzenił się także na inne stany, choć w czerwcu 2017 r. władze poinformowały, że w Sudanie Południowym udało się zwalczyć klęskę głodu. Oficjalne raporty z tamtego okresu wskazują jednak, że nadal około 2 mln ludzi znajdowało się w katastrofalnej sytuacji - na skraju śmierci głodowej⁷. Poziom bezpieczeństwa żywnościowego obniżył się przede wszystkim w sąsiadujących stanach Jonglei i Upper Nile⁸. Sytuacja w Leer i Mayendit w dalszym ciągu była niepokojąca, ponieważ notorycznie dochodziło do grabieży domów, a żywność nagminnie podpalano i niszczone. Poniższe mapy przedstawiają zasięg zjawiska głodu w poszczególnych stanach w 2017 r. i 2016 r.

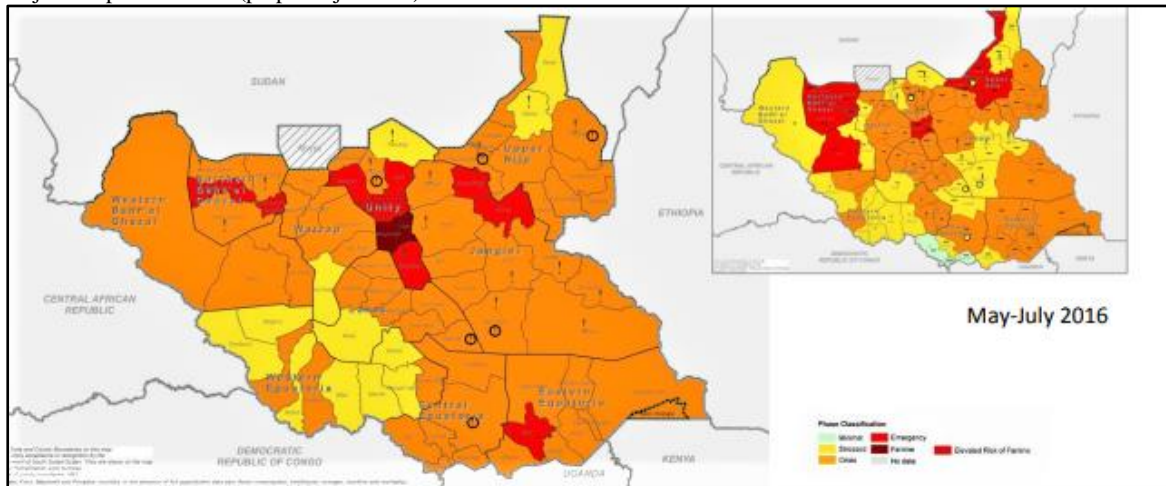
⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ *South Sudan no longer in famine, but situation critical*, Al Jazeera, <http://www.aljazeera.com/news/2017/06/south-sudan-longer-famine-situation-critical-170621174150374.html> (data dostępu: 20.04.2020)

⁸ *Emergency Livelihood Response Programme - Operational Update - 9 June 2017*, FAO, http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/emergencies/docs/FAOOperationalOverview_9June2017.pdf, (data dostępu: 20.04.2020)

Rys 1. Skala głodu i niedożywienia w Sudanie Południowym między majem a lipcem 2017 r. (po lewej stronie) oraz między majem a lipcem 2016 r. (po prawej stronie).

Źródło: *South Sudan - Situation Report – 31 May 2017*, FAO, <http://www.fao.org/3/a-bt460e.pdf> (data dostępu: 20.04.2020).

Mimo że w 2017 r. doszło do poprawy sytuacji w niektórych rejonach względem 2016 r., to północno-środkowe obszary Sudanu Południowego mierzyły się z krytyczną kondycją żywnościową. Obszary klęski głodu to najbardziej zaawansowany etap braku bezpieczeństwa żywnościowego - faza 5. Pięć punktów na mapie zostało zaklasyfikowanych do etapu 4, określanego jako sytuacja krytyczna. Zdecydowana część państwa zarówno w 2017 r., jak i w 2016 r., znajdowała się w fazie 3 określanej mianem „kryzysu”. W 2017 r. mniej było obszarów wpisujących się w etap 2, w którym bezpieczeństwo żywnościowe jest wystawione na pewne utrudnienia. Na przestrzeni tych dwóch lat żaden rejon Sudanu Południowego nie został sklasyfikowany na 1 etapie w kontekście bezpieczeństwa żywnościowego, który oznacza, że zagrożenie jest minimalne.

Na coraz większą liczbę osób głodujących miała też wpływ pryszczycza – choroba zakaźna, która zdziesiątkowała zwierzęta gospodarskie w stanie Imatong. Sytuację pogarszał brak bezpieczeństwa na szlaku handlowym w stanie Nimule, w związku z którym utrudniony był przepływ nasion i narzędzi rolniczych do centralnego magazynu FAO w Dżubie. Walki i bandytyzm na szlakach transportowych obejmujących drogi w głównych miastach (Yei, Torit, Yambio, Wau i Bor) zakłócały dostawy podstawowych artykułów żywnościowych, uniemożliwiając tym samym dostęp do najbardziej potrzebujących i pogłębiając przepaść żywnościową w skali całego kraju⁹. Podczas gdy niekorzystna sytuacja polityczna

⁹ *Emergency Livelihood Response Programme - Operational Update – 31 June 2017*, FAO, http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/emergencies/docs/FAOOperationalOverview_30June2017.pdf (data dostępu: 20.04.2020)

utrzymywała się w kolejnych miesiącach 2017 r., to właśnie trudności natury gospodarczej – dewaluacja waluty (o 80% względem dolara amerykańskiego) i spadek światowych cen ropy naftowej – zdecydowanie ograniczyły dostęp do żywności ze względu na zmniejszającą się siłę nabywczą, co uderzyło w tysiące gospodarstw domowych. W tamtym okresie po raz kolejny zaobserwowano wzrost cen, tym razem o 187%, który przyniósł negatywne skutki dla południowosudańskiego rynku i uniemożliwił zakup żywności wielu obywatelom, chociaż sytuacja w tym zakresie była lepsza niż w 2016 r., gdy inflacja wyniosła 379%¹⁰.

W okresie letnim sprawdziły się prognozy FAO – pomocy w zakresie żywności potrzebowało już 6 milionów obywateli, a 45 tys. było dotkniętych klęską głodu. W kluczowym dla wielu gospodarstw domowych sezonie sadzenia, który przypada na miesiące wakacyjne, mnóstwo rolników w dalszym ciągu nie miało bezpiecznego dostępu do swoich pól. Zjawisko głodu zaczęło rozprzestrzeniać się na zachodnie części kraju, uderzając przede wszystkim w dwa stany – Western Bahr el Ghazal i Northern Bahr el Gazal. W drugim z nich aż 62% mieszkańców odczuwało poważny brak bezpieczeństwa żywnościowego¹¹.

Pod koniec 2017 r. masowa pomoc humanitarna w dalszym ciągu docierała do Sudanu Południowego, ponieważ liczba ludności znajdująca się w fazie 5 IPC wzrosła do 20 tys., przy jednoczesnym spadku ogólnej liczby obywateli doświadczających poważnego braku bezpieczeństwa żywnościowego z 6 mln do 4,8 mln¹². Liczba osób głodujących i niedożywionych była wysoka pomimo obfitych zbiorów w ostatnich miesiącach 2017 r. W porównaniu z końcem 2016 r. wzrosła liczba osób znajdujących się również w fazie 4. Zdaniem analityków z FSIN Sudan Południowy odnotował w 2017 r. najpoważniejszy wzrost braku bezpieczeństwa żywnościowego na świecie – sytuacja pogorszyła się o 23% względem roku wcześniejszego¹³. Podsumowując rok 2017 r. należy zaznaczyć, że sytuacja kryzysowa (faza 4) utrzymała się w Jonglei i Upper Nile, a kryzys ogarnął jak dotąd stabilne pod kątem żywnościowy południowe stany Eastern, Central i Western Equatoria (faza 3). Poniższa mapa

¹⁰ Opracowanie własne na podstawie South Sudan Inflation Rate 2009-2020, <https://www.macrotrends.net/countries/SSD/south-sudan/inflation-rate-cpi> (data dostępu: 20.04.2020).

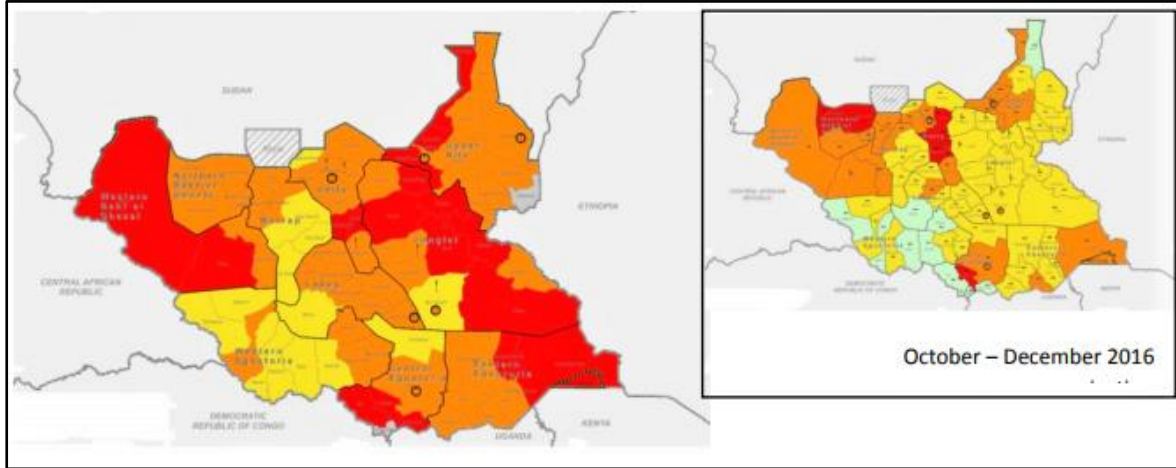
¹¹ A.T. Mayai, Z.D. Akol, A. A. Mou, T.D. Anei, S.G. Akau, *Food Security and Nutrition Vulnerability and Risk Analysis in Former Warrap and Northern Bahr el Ghazal States*, J.A. Garang, Sudd Institute, 17 April 2018, https://www.jstor.org/stable/resrep17663?seq=1#metadata_info_tab_contents (data dostępu: 17.04.2020).

¹² *South Sudan - Situation Report – 4 December 2017*, FAO, <http://www.fao.org/3/ca7369en/ca7369en.pdf> (data dostępu: 21.04.2020)

¹³ *Global Report on Food Crises 2017*, Food Security Information Network, 2018, http://www.fsincop.net/fileadmin/user_upload/fsin/docs/global_report/2018/GRFC_2018_Full_report_EN_Low_resolution.pdf, s. 28 (data dostępu: 21.04.2020)

unaocznia, jak w zaledwie pół roku problem głodu i niedożywienia rozprzestrzenił się na inne regiony Sudanu Południowego.

Rys. 2. Skala głodu i niedożywienia w Sudanie Południowym między październikiem a grudniem 2017 r. (po lewej stronie) oraz między październikiem a grudniem 2016 r. (po prawej stronie).

Źródło: *South Sudan - Situation Report – 4 December 2017*, FAO, <http://www.fao.org/3/ca7369en/ca7369en.pdf> (data dostępu: 21.04.2020).

Pięć lat ciągłego konfliktu wewnętrznego kosztowało życie 400 tys. obywateli i przyczyniło się do przesiedlenia ponad 4 milionów. Intensywność wojny domowej w 2018 r. zmalała – ok. 600 tys. osób wróciło do domów, a starcia ograniczały się jedynie do niektórych regionów państwa¹⁴. Jednak mieszkańcy tych stanów, w których walki ustały, w dalszym ciągu odczuwali skutki wcześniejszego braku stabilizacji. Rekordowo niska produkcja zbóż w 2017 r., bardzo wysokie ceny żywności, utrata środków do życia oraz ograniczony dostęp do rynków w dalszym ciągu podważały stabilność wewnętrzną Sudanu Południowego. Wraz z końcem sezonu chudego w 2018 r., który przypada na wrzesień, ponownie ok. 6 milionów obywateli potrzebowało natychmiastowej pomocy żywnościowej (IPC faza 3 i wyższa), z czego 1,68 milionów z 31 stanów, czyli 16% całej populacji, doświadczały sytuacji krytycznej (faza 4)¹⁵. Największy niepokój budziło 47 tys. obywateli, którzy stali w obliczu klęski głodowej w stanach Leer i Mayendit, Lakes, Jonglei, Upper Nile, Western Bahr El Ghazal.

Sudan Południowy jest jednym z najbardziej niebezpiecznych miejsc dla pracowników świadczących pomoc humanitarną, czego dowodem jest fakt,

¹⁴ *Global Report on Food Crises 2018*, Food Security Information Network, 2019, https://www.fsinplatform.org/sites/default/files/resources/files/GRFC_2019-Full_Report.pdf, s. 127 (data dostępu: 23.04.2020)

¹⁵ Ibidem.

że w pierwszym kwartale 2018 r. udało im się dotrzeć do zdecydowanie mniejszej liczby potrzebujących niż we wcześniejszych latach. A wobec utrzymującej się od połowy 2016 r. zapaści makroekonomicznej państwa, wsparcie zewnętrzne było w dalszym ciągu niezbędne¹⁶. W Dżubie ceny podstawowych produktów (kukurydzy, sorgo, pszenicy, manioku i orzechów ziemnych) drożały w pierwszych miesiącach 2018 r. Sytuacja zmieniła się w drugiej połowie roku wraz z podpisaniem we wrześniu R-ARCSS – częściowa aprecjacja waluty oraz zwiększona dostępność do żywności spowodowały spadek cen o ok. 30%. Jednak powszechny brak bezpieczeństwa na szlakach transportowych przeważał i pod koniec 2018 r. ceny podstawowych artykułów żywnościowych były trzy razy wyższe niż w 2016 r. Na tę sytuację miały wpływ również czynniki klimatyczne – w 2018 r. okres suszy był wyjątkowo długi, a opady zdecydowanie poniżej średniej. WFP oszacował, że w związku z tym łączna produkcja zbóż wyniosła 745 tys. ton, czyli o 2,5% mniej niż w 2017 r. i najmniej od początku wybuchu wojny domowej.

Porównanie poszczególnych danych z 2017 r. i 2018 r. pozwala wysnuć wniosek, że w 2018 r. po raz pierwszy sytuacja nie uległa pogorszeniu, a utrzymywała się na tym samym, w dalszym ciągu dramatycznym, poziomie. Nawet spadek liczby niedożywionych dzieci poniżej 5 roku życia z 1,1 miliona do 860 tys. to wynik nadal niezadowalający. W dalszym ciągu ok. 28% populacji nie posiadało bezpiecznego dostępu do wody pitnej, dlatego też prognozy FAO, WFP oraz FSIN na kolejny rok nie były optymistyczne i przewidywano, że podpisanie porozumienia pokojowego po raz kolejny nie przełoży się na zmniejszenie skali problemu głodu i niedożywienia w Sudanie Południowym¹⁷.

Najbardziej aktualne dane dotyczące sytuacji w kontekście głodu i niedożywienia w najmłodszym państwie na świecie pochodzą z 2019 r. Według raportu opublikowanego przez FSIN kryzys żywnościowy w Sudanie Południowym był szóstym na świecie w kontekście liczby osób, które znajdują się w sytuacji kryzysowej lub głodują. Ogólna liczba osób doświadczających poważnego braku bezpieczeństwa żywnościowego wzrosła o 1 milion względem roku 2018 i osiągnęła poziom 7 milionów osób, choć liczba obywateli dotkniętych klęską głodu (faza 5 IPC) zmalała o ponad połowę (z 47 tys. do 21 tys.)¹⁸. W 2019 r. również

¹⁶ *Ibidem*, s. 129. Wskaźnik PKB per capita konsekwentnie malał – o 11% (w 2015 r. i 2016 r.), o 7% (2017 r.) oraz o kolejne 3,5% (2018 r.).

¹⁷ *Ibidem*, s. 127.

¹⁸ Opracowanie własne na podstawie: *Global Report on Food Crises 2019*, Food Security Information Network, 2020, s. 162. https://www.fsinplatform.org/sites/default/files/resources/files/GRFC_2020_ONLINE_200420.pdf (data dostępu: 26.04.2020). Największe kryzysy żywnościowe w 2019 r. miały miejsce kolejno w: Jemenie (15,9

liczba osób w fazie 2 IPC uległa zwiększeniu do 3,2 mln obywateli. Odsetek gospodarstw domowych bez bezpiecznego dostępu do wody pitnej osiągnął alarmujący poziom 38%¹⁹. Jedyne wskaźniki, który utrzymują się na podobnym poziomie to liczba osób wewnętrznie przesiedlonych, których jest aktualnie 1,8 milionów, oraz liczba niedożywionych dzieci szacowana na ok. 800 tys. Te wyniki są jednak nadal bardzo wysokie, co ma bezsprzecznie związek z faktem, że produkcja sezonowa w 2019 r. zaspokajała zaledwie 63% krajowego zapotrzebowania na zboże w 2020 r.²⁰.

W 2019 r. w żadna ze stron konfliktu konsekwentnie nie podejmowała realnych działań w celu wywiązywania się z zadeklarowanych w porozumieniu pokojowym zobowiązań. W dalszym ciągu nie spełniono trzech najważniejszych punktów układu, które obligują strony konfliktu do przeprowadzenia szkoleń i rozmieszczenia zjednoczonych sił zbrojnych, określenia liczby stanów i wyznaczenia ich granic oraz wprowadzenia w życie ustawy o zmianie konstytucji²¹. Do pewnego przełomu doszło dopiero w lutym 2020 r., kiedy to liderzy rozpoczęli formowanie rządu i uzgodnili nowy podział administracyjny państwa, zgodnie z którym liczba stanów zmniejszyła się z 32 do 10.

Od 2018 r. fala przemocy stopniowo przygasa, choć poszczególne regiony znajdują się pod kontrolą zwalczających się plemion. Stany Western i Central Equatoria są nadzorowane przez SPLM-IO, podczas gdy resztą państwa rządzą siły rządowe (SPLM)²². Problemy natury polityczno-etnicznej nie zostały rozwiązane, co przekłada się na sytuację 55% ludności, która stoi w obliczu ostrego niedożywienia z powodu umyślnego ograniczania pomocy humanitarnej przez zwaśnione strony konfliktu - jest to jeden z najwyższych odsetków na świecie²³. Obecnie obywatele Sudanu Południowego są arbitralnie pozbawiani żywności i głosu, co zdaniem UNHRC przekłada się na naruszanie podstawowego prawa do poszanowania godności jednostki.

mln), Demokratycznej Republice Kongo (15,6 mln), Afganistanie (11,3 mln), Wenezueli (9,3 mln) i Etiopii (8 mln).

¹⁹ Ibidem, s. 26.

²⁰ *South Sudan - Integrated Food Security Phase Classification (IPC) report*, http://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_SouthSudan_AFI_AMN_2020Jan2020July.pdf (data dostępu: 26.04.2020)

²¹ *Report of the Commission on Human Rights in South Sudan*, Human Rights Council, 31 January 2020, <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/CoHSouthSudan/Pages/Index.aspx>, s. 1 (data dostępu: 26.04.2020)

²² Ibidem, s. 8.

²³ *Crisis in South Sudan*, FAO in Emergencies, Food and Agriculture Organization, <http://www.fao.org/emergencies/crisis/south-sudan/intro/en/> (data dostępu: 26.04.2020). Podobny odsetek osób głodujących i niedożywionych można zaobserwować w Jemenie (53%), mimo że ich liczba jest zdecydowanie większa – w Sudanie Południowym głoduje ok. 6 mln obywateli, a w Jemenie prawie 16 mln.

Najnowszy raport z marca 2020 r. opublikowany przez FAO potwierdza prognozy FSIN, zgodnie z którymi liczba osób dotkniętym poważnym brakiem bezpieczeństwa miała spaść - ich liczba zmalała z 7 milionów do 6,5 milionów²⁴. Również osób z ostrym niedożywieniem jest o 7% mniej niż w 2019 r. Poniższa mapa prezentuje najbardziej aktualną sytuację w kontekście głodu i niedożywienia w Sudanie Południowym. Można z niej wysnuć wniosek, że po trudnych trzech latach dla mieszkańców północno-środkowych stanów (m.in. Leer i Mayendit) nastąpiła poprawa sytuacji w kontekście bezpieczeństwa żywnościowego. Jednak problem głodu nie zniknął, a rozprzestrzenił się na wschodnie regiony państwa.

²⁴ *South Sudan - Situation Report – March 2020*, FAO, http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/emergencies/docs/FAOSituationReportSouthSudanMarch2020.pdf (data dostępu: 27.04.2020)

O AUTORCE

Maria Glinka. Absolwentka Stosunków międzynarodowych (specjalność Dyplomacja współczesna) na Uniwersytecie Warszawskim. Główne zainteresowania badawcze to działalność ONZ i problemy globalne, zwłaszcza w regionie Afryki. Od 2020 r. studentka Dziennikarstwa i medioznawstwa na UW.

JEŻELI DOCENIASZ NASZĄ PRACĘ, DOŁĄCZ DO GRONA NASZYCH DARCZYŃCÓW!

Z otrzymanych funduszy sfinansujemy powstanie kolejnych publikacji.

Możliwość wsparcia to bezpośrednia wpłata na konto Instytutu Nowej Europy: 95 2530 0008
2090 1053 7214 0001 tytułem: „darowizna na cele statutowe”.